

Universitäts- und Landesbibliothek Tirol

Dissertatio inauguralis medica de Psychopathiis

Antalkovich, Imre

Viennae, 1840

Actiologia

[urn:nbn:at:at-ubi:2-13070](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:at:at-ubi:2-13070)

- b. Parormeses animales*, ubi sic dicti instinctus practici seu desiderium distractionis respicientes, ut instinctus motus, negotiositatis et socialitatis, peccant; ut:
- α. Rhembasmus* s. continuus et perversus stimulus ad motum.
 - β. Polyphragmosine* s. irrequieta negotiositas, sine fine et ordine, modis confusis et absurdibus se exerens.
 - γ. Phileremia* s. nisus in solitudinem tantus, ut omnis societas taedium pariat.
- c. Parormeses humanae*, ubi instinctus humani morales, qui ab animo determinantur, uti cupido libertatis, honoris, vanitatis, opum et dominii a norma recedunt; demum
- d. Parormeses humanae*, ubi instinctus humani aesthetici a mente cogitante determinati, uti cupido discendi, meditando, poëseos, musices, plastices etc. abludunt.

Actiologia.

§. 21. Prout omnes morbi somatici, ita et morbi Psyches duplex pro origine agnoscunt momentum, unum nempe *disponens* et alterum *excitans*.

§. 22. Inter *momenta disponentia* excellunt imprimis:

1. *Haereditas*; — Videmus non tantum formas externas parentum ad proles propagari, sed etiam temperamentum, inclinationes, idiosyncrasias, imo et varias perfectiones et dotes morales per generationes ultro transplantari, quid mirum itaque, si et imperfectiones generantis aeque infunduntur proli? Pariter et parentum peccata non raro innocentes luunt proles, ta parens ebrius et venere exhaustus stupidam ac stultam fere semper procreat prolem.

§. 23. 2. *Temperamentum*; et quidem per eminentiam cholericum *) et melancholicum ad morbos animae disponunt; in

*) Jam Hippocrates constitutionem atrabiliarem Psychopathiis imprimis favere statuit; et celeb. Haslam inter 265 Vesanos 205 cum habitu cholericorum externo invenit.

utroque enim receptivitas validissima adparet, in priori cum simili, in posteriori vero cum inerti reagendi vi consociata, unde hoc in animi passiones tristes deprimentes, illud vero in contrarias proclivitatem fovet.

§. 24. 3. *Clima*. — Secundum coelorum discrimina praeter physicas corporis perfectiones et imperfectiones, multas tum mentis, tum morum varietates adolescere, nemini ignotum est. — Rectissime idcirco scripsit *Hippocrates*: „Sapientiam cerebro, si sanum fuerit, exhibet aër.“ — Singularem ac bene promeritam *Psyche* respectu nequitiae famam sibi comparavit aër frigidus, crassus, nebulosus, cui ingenia hebetiora, tarda et retusa correspondere solent; quare *Bacoti* jam antiquitus male audiebant:

„Bacotum in crasso jurares aëre natum;“
inde frequentissimae in Anglia Psychopathiae (*Spleen*) et in depressis, angustisque Carinthiae, Tyrolis et Tatariae vallibus amentia quasi endemica, (*Cretinismus*).

§. 25. *Vitae genus*. — Quantum hoc ad statum hominis tum somaticum, tum psychicum determinandum valeat, optime nos edocet et corporis constitutio, et animi simplicitas ac firmitas, majorque a cunctis morbis immunitas agricolarum et rudium Africae et Americae gentium. — Vita vero mollis, otiosa, effeminata, effrenis voluptatum, vitaeque deliciarum cupido, earumque ad taedium usque ingurgitatio, opulentia, intemperantia, in urbium populatarum solo laetis germinibus luxuriantia; — alias vero negotiorum moles et atrae curae, inconsiderate inita conjugia, rerum ad vitam necessariarum penuria, earum incolas praecipiti pede ultimae desperationis vortici impingunt, ubi exhaustis corporis et animi viribus, et a remordentis conscientiae furiis exagitati, demum in morotrophium ruunt, vel in morte tristissima solatium quaerunt. —

Nec minorem in generandis Psychopathiis potestatem sibi vindicant variae artes atque opificia, partim ob summam facultatum mentalium adstrictionem eorum exercitio necessario junctam, partim vero propter diversos vix evitandos nocivos influxus externos. Sic pictores atque poëtae vivida ac luxuriante

Phantasia haud raro in Ecstasim, aliasque Hyperphantasiae formas abripiuntur. Textores atque tibialium fabricatores secundum observata clariss. *Ramazzeni* *) in Melancholiam atque nefandum Autocheiriae scelus disponuntur, et ab antiquitus jam notum, Hypochondriam, Fanatismum atque Theosophiam dictis opificibus esse proprias; vita in his artis speciebus potissimum sedentaria, opificii genus summe monotonum, citra omnem alternationem animum exhilarantem spiritui vix ullum concilians pabulum, demum omne iis recentissimis temporibus per neodetectas machinas, atque commercii stagnationes ubique locorum politas, lucrum ademptum, ceu totidem causae vitiorum mentis supra adlatorum considerari merentur. Montanistae quoque frequentissime morbis psychicis laborare cernuntur; eorum enim, omnium vitae amoenitatum expers, atque ab omni hominum consortio remotum vivendi genus, tum discriminis plena in rupibus atque montium vallibus commoratio, eos in Melancholiam atque Hypochondriam plus quam proclives reddit. — Denique observare hactenus licuit, coloratores Indigo tractantes plerumque tristes, animoque dejectos; eos vero, qui Cocco (Cochennill) et Nitrate Zinci utuntur, potius hilares semperque insolito modo jucundos esse **).

§. 26. 5. *Aetas*. — Praecipue illa Psychopathiis gignendis apta est, qua facultates mentis et animi magis jam sunt evolutae, receptivitasque major ac constantior; — in pueris hae facultates imbecilliores sunt jam in statu normali,

„Nam velut infirmo pueri, teneroque vagantur

Corpore; sic animi sequitur sententia tenuis.“

Lucretius de Nat. rerum.

Pariter et in senectute provecta, ubi homo ad pristinum revertitur infantiae gradum, et facultates psychicae denuo hebescent, earum imbecillitas, ad statum magis physiologicum pertinet,

*) Von den Krankheiten der Künstler und Handwerker, I. Theil. Stendal 1780. S. 196.

**) *Rush*, Seelenkrankheiten, Leipzig 1825 p. 189.

„Post ubi jam validis quassatum est viribus aevi
Corpus, et obtusis ceciderunt viribus artus,
Claudicat ingenium, delirat linguaque, mensque,
Omnia deficiunt, atque uno tempore desunt.“

Idem (L. III. v. 458. sqq.)

Singularis prorsus et praecipua dispositio in Animae morbos imprimis pubertatis periodo exoritur; Animus nunc exaltatus, tranquillitatis indifferentiam respuens, infideli spe saepe saepiusque frustratus, repentinas jactationes et adfectuum experitur turbas; phantasia luxuriante in sublimiores elatus sphaeras, ac rationis imperio evulsus non raro in Ecstasim, Fanatismum, Melancholiamque religiosam abripitur. — Maximi vero momenti habendus influxus evigilantis nunc instinctus sexualis, de quo egregie loquitur *Friedreich* *) : Von wichtiger psychischer Bedeutung ist der in der Pubertätsperiode erwachende Geschlechtstrieb. Jüngling und Jungfrau, die sich als Knabe und Mädchen so fremd waren, treten unter geheimnisvollem Sehnen zusammen, um vereint zu einem schönen Ganzen, auf dem Altare der ewig schaffenden Natur auch ihr Opfer für die Erhaltung des Menschengeschlechtes darzubringen, und so ihrer edlen Lebensbestimmung zu dienen. Hier ist es, wo die Natur ihre ersten Anforderungen an das Menschengeschlecht macht, die sie durch den neu erwachenden Trieb nur zu klar beurkundet. Mit mächtiger Hand greift dieser in die Saiten des Lebens ein, und sind Griff und Saiten geregelt, so tönt der schöne harmonische Einklang der Gatten- und Kinderliebe hell und froh durchs Leben hin. Aber auch nur zu oft hören wir Misstöne, und die Natur rächt sich fürchterlich an jenen, die den neu erwachten Trieb mit frevelnder Hand zu ersticken suchen, oder ihm in ausgelassenem Sinnes- taumel fröhnen. Sowohl Missbrauch des Geschlechtstriebes, als auch dessen gänzliche Nichtbeachtung — beide werden fruchtbare Quellen von Seelenstörungen. —

*) Allgem. Diagnostik d. psych. Krankheiten. Würzburg 1829. p. 142.

Caeterum et reliquae evolutiones physiologicae, ut ingressus et cessatio menstruationis, proruptio dentium sapientiae *), grāvīditas, puerperium, lactatio etc. non raro ad genesim psychopathiarum haud praetervidendam conferunt symbolam.

§. 27. 6. *Sensibilitas moralis excedens*, nimia scrupulositas, impotentia animum moderandi propensioque in effrenatos animi affectus morbis psychicis evolvendis imprimis favent.

§. 28. 7. *Nimia facultatum mentalium intentio*, studium protractum, imprimis rerum et idearum abstractarum, meditatio objectorum divinatorum irrequieta, scrutatio transcendentalium, in unam eandemque semper cogitationum seriem conversa adtentio mortalem ad summam sapientiam adnitentum ad inum saepe deprimunt. —

§. 29. 8. *Prava demum educatio moralis* etiam dotibus et facultatibus Animae perversam conciliat directionem; pariter unilateralis solum, vel plane neglecta, ubi ratione inculta sensuum mollities hominem mox seducit, imaginationis luxuria abripit, animi turbæ circumagitant.

§. 30. *Causae excitantes ipsa momenta disponentia* evadere possunt, dummodo majori vehementiae gradu longiorique tempore in organismum humanum influant. Sunt vero aliae, quae in corpus agunt: *Materiales*, et quidem morbum psychicum *immediate* aut *mediate* producentes; aliae demum, quae in animum vim suam exerunt, *imateriales seu dynamicae* dictae.

§. 31. *Ad Causas materiales immediatas referuntur:*

1. *Usus nimius spirituosorum*, vini, cremati, liquorum ustorum et cerevisiae, imprimis plantis narcoticis adulteratae; jam vel ipsa cupido potandi est morbus: *Methomania*. — Pariter *Abusus Narcoticorum*: Opii, Belladonnae, Stramonii, Nucis vomicae **). Oriuntur ex hoc fonte continuæ capitis conge-

*) *Burrows* (Commentare p. 114.)

**) Vinum jucunda et jocosa, Crematum pathetica, Opium placida provocat deliria; Belladonna visus hallucinationes, stramonium saltandi excitat cupidinem. (*Neumann, Krankheiten des Gehirnes* p. 173.)

stiones, species Angioitidis kephalicae, demum Delirium cum tremoribus, Mania potatorum.

§. 32. 2. *Veneris praematurae ac immodicae exercitium* et nefandum masturbationis vitium infensissimi vitae somaticae et psychicae sunt hostes.

„Crebra Venus nervos, animi vim, lumina, corpus
Debilitat, mollit, surripit, orbat, edit.”

Exhaustio animi et corporis virium, morsus conscientiae, taedium vitae, Melancholia, Mania, demum Amentia tristes sunt sequelae, quibus natura eos severe plectit, qui hic a recto vitae tramite aberrant. — Sicut vero natura abusum vetat, ita et omnem evigilantis instinctus sexualis extinctionem minime impunem sinit; — natura etenim sua ubique jura exercet, horrende mulctat eos, qui ejus imperio sese subducere student, morbis psychicis aequae ac somaticis *).

§. 33. 3. *Calor excessivus*, praecipue radii solares versus caput nudatum directi; porro *Transfusiones sanguinis* fine virium recuperandarum, imprimis sanguine animalium ferocium institutae; et demum *protractus atque intensus usus Mercurialium*, haud raro ad genesim Psychopathiarum valida praebent momenta excitantia.

§. 34. Ad *Causas materiales, mediate* morbum psychicum producentes, numerantur:

1. *Abnormalitates encephali ejusque relamentorum*, ut mala thecae osseae conformatio, impressiones, fracturae, coactio saturarum, nimia cranii crassities; vitia organica menynghum, ut concretiones durae matris cum cranio, collectio seri inter menynghes, indurationes, ossificationes, suppurationes, callositates, excrescentiae fungosae pericranii, corporaque peregrina diversi generis; — demum vitia ipsius substantiae cerebri: proportio stoechiometrica elementorum mutata, induratio, siccitas, emollitio, suppuratio, extravasata, hydatides, excrescentiae singularum cerebri partium, desorganisa-

*) J. Zindel, Diss. de morbis ex castitate nimia oriundis. 1745. — P. Frank, System der medicin. Polizey. Bd. I. S. 410.

tiones plexuum choroideorum, glandulaeque pinealis, hypophyseos; defectus singularum partium.

§. 35. 2. *Abnormitates in systemate sanguifero*; et quidem tum sanguinis in interna sua qualitate alienationes, tum ejus aberrationes quantitativae, aut absoluto, aut relativo ad singula organa respectu, unde orgasmus, congestiones, tumor in vasis venosis cerebri, hincque species encephalitidis lentae, chronicae; demum sanguinis sive physiologico, sive pathologico respectu excernendi, retentiones in organismo, ut Epistaxeos habitualis, Catameniorum, Haemorrhoidum, unde peculiare Melancholiae genus, singulari anxietate et diffidentia junctum, evolvi offendimus.

§. 36. 3. *Morbosae adfectiones organorum cum cerebro in sympathia versantium et quidem*:

a) *Sensuum externorum abnormitates*; indeque fluentes hallucinationes, falsa praebentes praemissa, animam demum ad abnormes quoque operationes seducunt.

b) *Vitia cordis*; mutua relatio cor inter et sphaeram psychicam vigeat rationem aetiologicam morborum hujus organi in aegritudines animae sat clare evincit. Alienationes enim quaedam psychicae, uti Fanatismus, Melancholia, propensio in suicidium consuetissimi sunt cordis morborum comites (imprimis ubi pericardium cordi aderetum obvenit); et in cadaveribus vesanorum frequenter notabiles occurrunt organi dicti anomaliae, in classem vitiorum formationis primitivae spectantes; minime hinc qua sequelae, sed qua causae morborum mentalium considerandae.

c) *Anomaliae organorum respirationis*, unde Celsus jam: „post lateris dolorem vitia pulmonum, post haec insania.” — Notatu digna quoque est sententia Camperi (Diss. II. p. 729.) de causa Melancholiae prolata: „Melancholia non ex bile nascitur, neque bilis nigrae expulsionem sanat. Nascitur ex respiratione impedita; respiratio autem non tantum a causis per multis physicis impeditur, uti a corporis quiete, sed et a nimis profundis meditationibus, ideo docti hypochondriaci evadunt.”

d) *Morbi et abnormitates organorum abdominalium*; im-

primis hepatis et systematis venae portarum, indeque sequens bilis secretio abnormis magnas quoque in producendis morbis psychicis partes tenent. Notum enim prisca aevi medicos omnem Melancholiae et Maniae fontem in bile abnormi quaesivisse. — Vitia porro intestinorum, ut situs eorum abnormis, coarctatio luminis, inflammationes chronicae haud raro Melancholiam nisumque in Autocheiriam pariunt; idem efficiunt vermes intestinales, morbi lienis et glandularum meseraicarum skirrhotitates.

e) *Turbae in systemate sexuali* uberrimum alienationum mentalium largiuntur fontem, et quidem exsurgunt perturbationes mentis in gratiam morborum, vel abnormis conformationis genitalium, imprimis forma fanatici religiosi, aut Agriothymiae et Phonomaniae incedentes; vel vero anomaliae graviditatis, partus et puerperii, ut situs foetus abnormis, partus difficilis, haemorrhagiae, convulsiones, suppressio lochiorum, galactischesis, galactometastases, morbis psychicis ansam praebent.

f) *Morbi cutis et capillorum*, ut suppressio functionis cutaneae, Plica polonica, Pellagra *), demum impetigines et varia exanthemata in evolutione impedita, aut retropulsa, haud raro ad genesim Psychopathiarum suam conferunt symbolam.

§. 37. 4. *Febres quoque graviorae* non raro morbos psychicos subsequos habent; ita febres inflammatoriae diutius protractae, cum diuturnis ac vehementioribus deliriis junctae; porro febres nervosae, et praesertim intermittentes, quartanae, malignae, sub Convulsionum, Apoplexiae, Comatis atque Delirii schemate larvatae, saepe morbum psychicum posthumum relinquunt.

§. 38. 5. *Morbi demum nervosi* alius indolis frequenter Psychopathias pessimae indolis inducunt; praesertim Epilepsia, Hypochondria, Hysteria et demum Apoplexia.

§. 39. *Ad causas immateriales seu dynamicas* numerantur:

*) Hildenbrand, Annales scholae clin. Ticin. Papiac 1826. I. p. 102.
Nebe, de psychica dignitate cutis, Bonn. 1823.

1. *Nimia et protracta intentio imaginationis*, scrutinium rerum transcendentalium et abstractarum. (*Tasso, Linnée, Leibnitz, Plato.*)

§. 40. 2. *Prava directio mentis*, debita educatione non conducta; lectio librorum, quos mens sua non potest assequi capacitate; tum et aliorum, imprimis vero lectitatio fabularum romanensium, quae solam phantasiam excitando, ejusdem spasticam tensionem conservantes, reliquas mentis functiones opprimunt, et caput spurcis illis, quibus ut plurimum onerantur, spectris gravare solent. — Prae omnibus vero Absurda, imprimis iconice visui obvia *), ingentem in Phantasiae pravam directionem exerunt vim; et quisque certe jam in se ipso expertus est, quanta constantia ac tenacitate tales imprimis aetate infantili expertae impressiones memoriae adhaereant, et seriori imo aetate meditationibus quietis involuntarie intrudantur.

§. 41. 3. *Principia religionis falsa aut nulla*, superstitio, minae confessorum, imitationis nisus invincibilis debiliora ingenia frequenter in Amentiam vel Fanatismum abripiunt. — Maximus certe religionis est influxus in morbos psychicos, quae quamvis fundamentum virtutis, pravis tamen innixa principiis, hominem in sceleris, phantasiae, brutalitatis abyssum, in morotrophium denique praecipitat.

§. 42. 4. *Animi pathemata non domata*, ut amor, imprimis si frustra lacescit, odium, ira, egoismus, superbia, zelotypia, terror, ambitio, fortunae et honoris jactura, metus ignominiae aut castigationis a tergo minitantis, nostalgia, defectus libertatis, per nimiam, quam sustentant vitae intentionem, et animi et corporis valetudinem subvertunt.

*) Dummes Zeug kann man viel reden,
Kann es auch schreiben,
Wird weder Leib noch Seele tödten,
Es wird alles beim Alten bleiben.
Dummes aber vor's Auge gestellt,
Hat ein magisches Recht;
Weil es die Sinne gefesselt hält,
Bleibt der Geist ein Knecht.

(*Gothe.*)

§. 43. 5. *Contagium psychicum* ad leges imitationis revocandum; ita conversatio cum hominibus stultis, habitatio in Morotrophiis; inde proverbium: „Ein Narr macht zehn Andere.”

§. 44. 6. *Demum influxus nonnulli externi* magnam quoque vim habent in producendis morbis psychicis; et quidem:

- a) Anni tempus; *Hippocratis* (Aphor. III. 20.) enim jam, *Aretaei* et *Celsi* antiqua docuit observatio, aestate imprimis furorem, autumnus vero Melancholiam frequenter erumpere, — imprimis vero ominosa se exerunt tempora aequinoctiorum.
- b) Aër, humidus, principio electrico carens, gas acidocarbonico dives.
- c) Nimius aestus; sub Syrio enim ardore et animus maxime effervescit; unde etiam pleraeque rerum publicarum revolutiones summa aestate contigerunt. (Erstürmung und Zerstörung der Bastille, Julius-Revolution.)

Nosogenia.

§. 45. Modus originis Psychopathiarum summe obscurus est vel ex eo rationum momento, quod ipsum illud, quod patitur, mens nempe cogitans et animus volens, in essentia sui intima hactenus haud sufficienter revelatum atque elucubratum existat. — Materialistae in corpore, Spiritualistae in anima causam proximam unice quaerebant; maxime tamen consentaneum videtur, neutri harum sententiarum aut rectius hypothesium ceu unilaterali adhaerere, verum utramque potius unire. — Quemadmodum enim omnis vis nonnisi materiae adstricta existere, suamque activitatem nullatenus ex se sola, sed tantum in materia et per hanc exercere potest, ita etiam vis vitalis, ejusque ad summam et perfectissimam potentiam evecta activitas, facultates nempe psychicae, seu anima a materia sejuncta cogitari haud potest. Unde etiam incomparabilis *Gaubbius* *) jam dicit: „Anima et corpus, res plurimorum judiciis natura dissimillimae, quando in unum coeunt hominem, nexu

*) De regimine mentis quod medicorum est. Lugd. Batav. 1767 p. 2.